

Avdelning
Analysavdelningen
Handläggare
Ingrid Pettersson
08-563 087 62
Ingrid.pettersson@uk-ambetet.se

Datum/ löpnummer 2014-04-15/ Nr 3

Universitetskanslersämbetets effektivitetsanalyser är en av formerna för att löpande redovisa resultaten av granskningarna av hur effektivt verksamheten bedrivs vid universitet och högskolor. Syftet med analyserna är att ge olika perspektiv på företeelser och förhållanden som är relevanta för hur resurserna utnyttjas och därigenom ge regeringen och andra aktörer underlag att diskutera eller agera utifrån

Ökade forskningsintäkter och fler doktorandnybörjare

De senaste åren har lärosätenas intäkter för forskning och utbildning på forskarnivå ökat samtidigt som antalet nybörjare på forskarnivå har blivit fler. Det finns alltså ett samband mellan forskningsintäkter och antalet doktorandnybörjare. Det gäller på totalnivå och för lärosätesgrupperna breda etablerade universitet och fackinriktade universitet.

Lärosätenas sammantagna intäkter för forskning och utbildning på forskarnivå har ökat påtagligt sedan 2008. Samtidigt har antalet nybörjare på forskarnivå blivit fler och doktorandnybörjarnas försörjning har förbättrats. Det finns således en samvarians mellan ökande forskningsintäkter och antalet doktorandnybörjare. I syfte att belysa resursutnyttjandet i högskolesektorn har Universitetskanslersämbetet (UKÄ) jämfört antalet doktorandnybörjare med intäkterna för forskning och utbildning på forskarnivå under perioden 1999–2012. Vi studerar om det finns en samvarians under en längre period och eventuella skillnader mellan olika lärosätesgrupper.

Det går inte att skilja ut intäkterna för utbildning på forskarnivå från de totala intäkterna till forskning och utbildning på forskarnivå (forskningsintäkterna) och vi har därför valt att studera samvariansen genom att använda de totala forskningsintäkterna inklusive uppdragsforskning, men exklusive övriga avgiftsintäkter. Medel från uppdragsforskningen har tagits med i jämförelsen eftersom det innan högskolemomsen togs bort 2009 kan ha rått gränsdragningsproblem avseende vad som skulle redovisas som bidrag eller uppdrag, men avgiftsintäkterna inkluderas inte eftersom de inte är avsedda att bidra till finansiering av forskarutbildning

Doktorandernas finansiering kan delas upp i lärosätesfinansiering, extern finansiering och egna medel. Lärosätena finansierar doktoranderna med försörjningsformerna doktorandanställning, utbildningsbidrag och andra anställningar inom högskolan. I analysen jämförs antalet doktorandnybörjare med dessa tre försörjningsformer med forskningsintäkterna omräknade till fasta priser (2012 års priser). Övriga försörjningsformer har inte tagits med eftersom finansieringen kommer från annat håll än från lärosätena.

Andelen lärosätesfinansierade doktorander har ökat mest

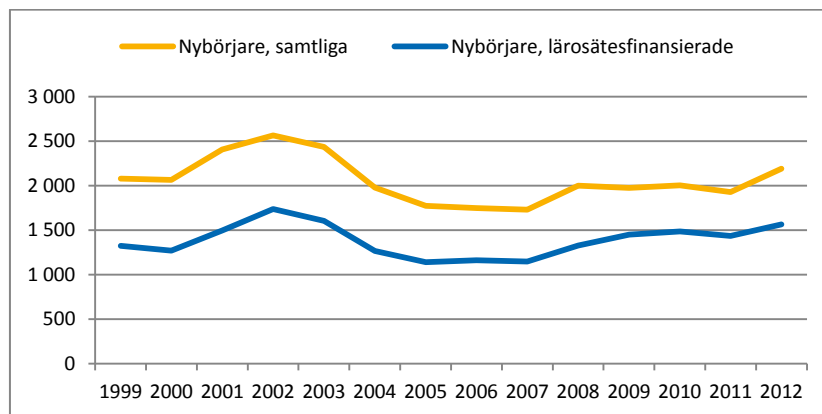
Under perioden 1999–2012 har det varit stora variationer i både totala antalet och lärosätesfinansierade doktorandnybörjare. När forskarutbildningsreformen med krav på ordnad finansiering under hela utbildningen genomfördes 1998 minskade först totala antalet doktorandnybörjare kraftigt. Från 2001 ökade antalet nybörjare för att ligga på den högsta nivån 2002 och 2003. Mellan 2003 och 2005 minskade antalet nybörjare av flera orsaker. För vissa lärosätena handlade det bl.a. om att bättre anpassa antalet nybörjare till de faktiska resurserna enligt lärosätenas årsredovisningar. En orsak till det var att minskad externfinansiering hade medfört behov av att minska forskarutbildningens volym. Stiftelsen

Datum
2014-04-15

Reg.nr
511-14-14

för strategisk forskning fördelade t.ex. under ett antal år en stor del av sina utbetalade medel just till forskarutbildning, men omprioriterade medlen i början av 2000-talet till förmån för mer renodlade forskningssatsningar. För vissa lärosäten handlade det även om en omfördelning av resurser från forskarutbildning till meriteringsanställningar, anställningar för personer som nyligen avlagt doktorsexamen. Efter 2005 låg antalet doktorandnybörjare på samma nivå några år, men de ökade från 2008.

I figur 1 framgår att antalet doktorandnybörjare som var finansierade av lärosätena i stort följde samma utveckling som samtliga nybörjare. Dock har andelen nybörjare som är finansierade av lärosätena ökat till 73 procent 2012 jämfört med 1999 då andelen var 63 procent. Det är främst från 2009 som andelen har ökat, då lärosätena i större utsträckning finansierar nybörjarna med doktorandanställning.

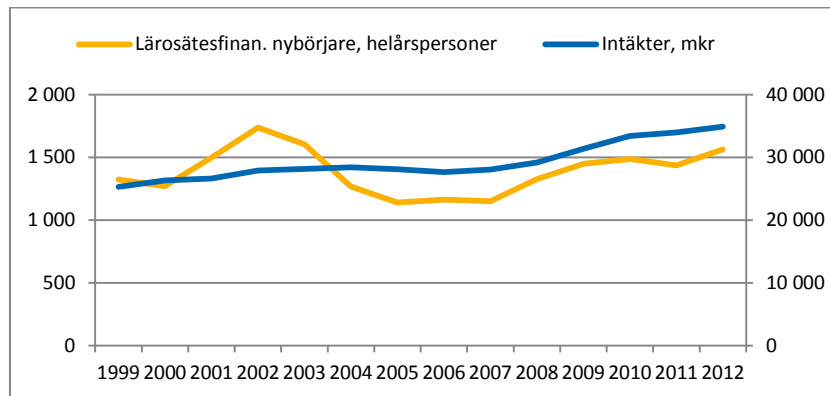
Figur 1. Samtliga och lärosätesfinansierade doktorandnybörjare (helårspersoner) 1999–2012.

Samvarians de senaste åren

I jämförelsen studerar vi alltså samvariansen mellan forskningsintäkter och lärosätesfinansierade doktorandnybörjare. Forskningsintäkterna ökade mellan 1999 och 2002, låg därefter på samma nivå under några år för att från 2008 öka markant. Antalet doktorandnybörjare varierade i början av perioden. Direkt efter forskarutbildningsreformen minskade antalet nybörjare för att ligga på samma nivå några år innan antalet ökade till den högsta nivån 2003. Därefter minskade antalet nybörjare kraftigt 2004 och 2005 för att därpå vara oförändrat några år innan antalet ökade igen från 2008. Efter 2005 har ökningen av intäkterna och nybörjarna följts åt förutom att det var en liten nedgång i nybörjarantalet mellan 2010 och 2011. Man kan alltså se att det i stort finns en samvarians mellan intäkterna och antalet doktorandnybörjare för lärosätena på totalnivå från 2005. Under perioden 2001-2004 följdes däremot inte forskningsintäkterna och doktorandnybörjarna åt lika tydligt. Samtidigt som lärosätenas forskningsintäkter ökade i början av perioden ökade antalet lärosätesfinansierade nybörjare kraftigt. Intäktsökningen avtog fr.o.m. 2003 samtidigt som antalet nybörjare minskade kraftigt.

Datum
2014-04-15

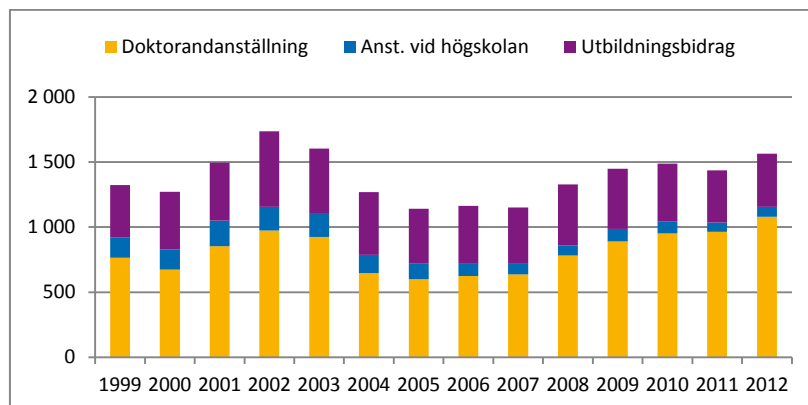
Reg.nr
511-14-14

Figur 2. Samvarians mellan intäkter till forskning och utbildning på forskarnivå (2012 års priser) samt lärosätesfinansierade doktorandnybörjare (helårspersoner) 1999–2012.

Doktorandanställning ökar mest

Antalet doktorandnybörjare som är lärosätesfinansierade har ökat mellan 1999 och 2012. De tre försörjningsformer som finansieras av lärosätena är alltså doktorandanställning, utbildningsbidrag och anställning vid högskolan. I vilken omfattning nybörjarna har finansierats med någon av dessa försörjningsformer har varierat under åren. Doktorandanställning har varit vanligast under hela perioden medan antalet nybörjare som hade utbildningsbidrag och högskoleanställning har minskat de senaste åren. 2012 hade 70 procent av doktorandnybörjare en doktorandanställning, 25 procent hade utbildningsbidrag och enbart 5 procent finansierades med anställning vid högskolan. Regeringens och lärosätenas långsiktiga ambition är att de studiesociala villkoren ska förbättras för doktorander med utbildningsbidrag och stipendier och att antalet doktorander med utbildningsbidrag därför ska minska till förmån för doktorandanställning. I figur 3 visas att doktorandanställning är den vanligaste försörjningsformen under perioden.

Figur 3. Doktorandnybörjares (helårspersoner) finansierade med doktorandtjänst, utbildningsbidrag och anställning vid högskolan 1999–2012.

Skillnader mellan lärosätesgrupper

Här har vi delat in lärosätena i kategorierna breda etablerade universitet, fackinriktade universitet, nya universitet och högskolor med f.d. vetenskapsområde. Övriga lärosäten ingår inte eftersom de t.o.m. 2010 inte hade examenstillstånd på forskarutbildning och nu har få antagna doktorander.

Datum
2014-04-15

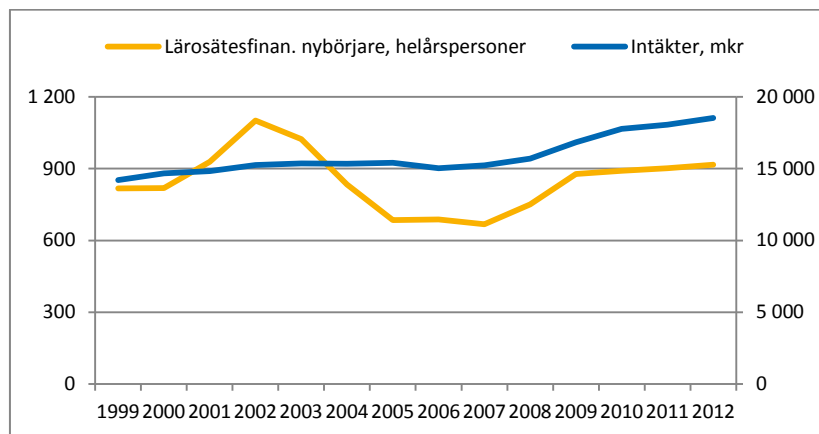
Reg.nr
511-14-14

Fackinriktade universitet: Chalmers tekniska högskola, Handelshögskolan i Stockholm, Sveriges lantbruksuniversitet, Luleå tekniska universitet, Kungl. tekniska högskolan, Karolinska institutet.

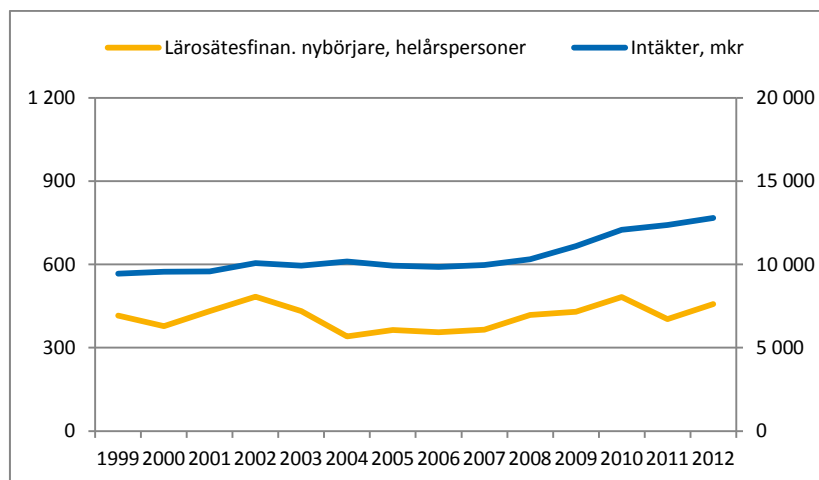
Breda etablerade universitet: Göteborgs universitet, Linköpings universitet, Lunds universitet, Stockholms universitet, Umeå universitet, Uppsala universitet.

Nya universitet: Linnéuniversitetet (fr.o.m. 2011, innan dess Högskolan Kalmar och Växjö universitet), Karlstads universitet, Mittuniversitetet, Örebro universitet.

Högskolor som tidigare hade vetenskapsområde: Blekinge tekniska högskola, Högskolan i Jönköping, Malmö högskola, Mälardalens högskola.

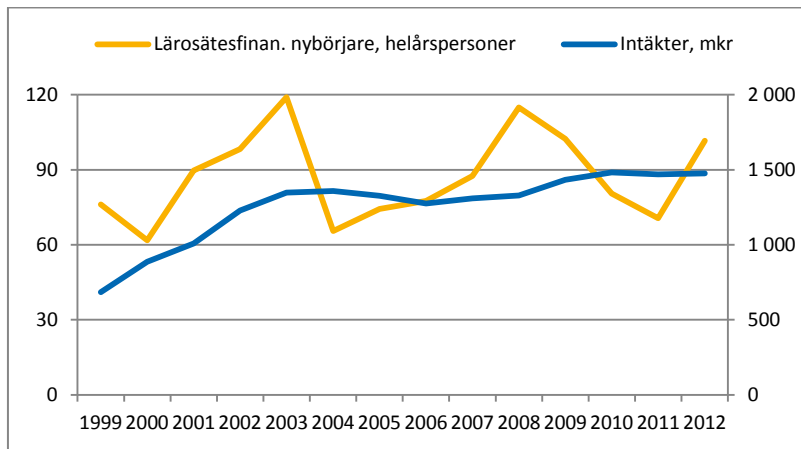
Figur 4. Lärosätesgruppen breda etablerade universitet. Samvarians mellan intäkter till forskning och utbildning på forskarnivå (2012 års priser) samt lärosätesfinansierade doktorandnybörjare (helårspersoner) 1999–2012.

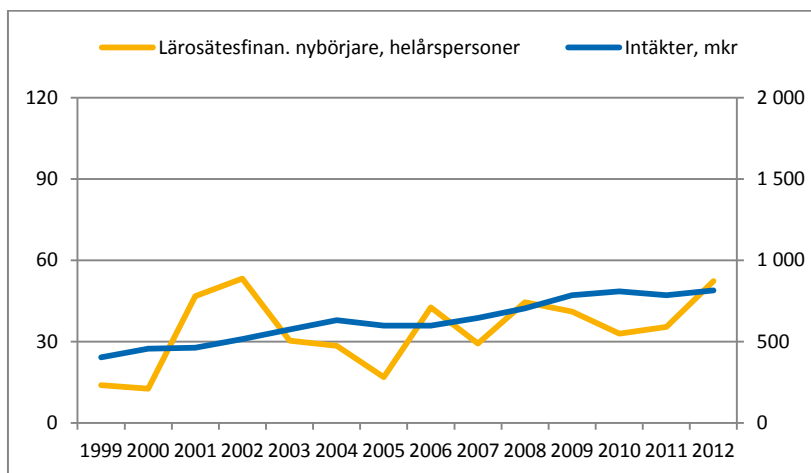
Figur 5. Lärosätesgruppen fackinriktade universitet. Samvarians mellan intäkter till forskning och utbildning på forskarnivå (2012 års priser) samt lärosätesfinansierade doktorandnybörjare (helårspersoner) 1999–2012.

Datum
2014-04-15

Reg.nr
511-14-14

Figur 6. Lärosätesgruppen nya universitet. Samvarians mellan intäkter till forskning och utbildning på forskarnivå (2012 års priser) samt lärosätesfinansierade doktorandnybörjare (helårspersoner) 1999–2012.

Figur 7. Lärosätesgruppen högskolor som tidigare hade vetenskapsområde. Samvarians mellan intäkter till forskning och utbildning på forskarnivå (2012 års priser) samt lärosätesfinansierade doktorandnybörjare (helårspersoner) 1999–2012.

Vi kan då notera att det finns samvarians mellan intäkter och lärosätesfinansierade nybörjare för gruppen breda etablerade universitet och då främst från 2005. Det är den lärosätesgruppen som har störst samvarians från 2005. För de fackinriktade universiteten finns även en samvarians mellan intäkter och doktorandnybörjare under perioden och främst mellan 2005 och 2010. En viss samvarians mellan intäkter och nybörjare finns även i grupperna nya universitet och de högskolor som tidigare hade vetenskapsområde. Dock är antalet nybörjare i dessa två grupper så få att även förhållandevis små förändringar i antal resulterar i stora svängningar.

Om man vill studera samvariansen på lärosätesnivå bör man vara medveten om att det finns vissa komplikationer. Dels handlar det om olika ämnesområdens olika förutsättningar. Exempelvis är det betydligt vanligare inom teknik med företagsfinansierade doktorander än inom andra områden, vilket innebär att det totala antalet doktorandnybörjare inom teknik kan öka, men inte antalet som är finansierade av lärosätena. Dels finns dok-

Datum
2014-04-15

Reg.nr
511-14-14

torander vid så kallade anknyttande högskolor, alltså doktorander som är antagna vid ett lärosäte, men är verksamma vid och får sin försörjning från ett annat lärosäte. Dels är antalet nybörjare så få vid vissa lärosäten att små förändringar leder till stora omkastningar. Denna komplikation får konsekvenser även i denna redovisning och därför har vi valt att studera eventuell samvarians för lärosätesgrupper och inte för enskilda lärosäten.

Syftet med analysen har varit att visa på resursutnyttjande i högskolesektorn. Sammantaget kan man konstatera att det finns samvarians mellan forskningsintäkter och antalet lärosätesfinansierade doktorandnybörjare för lärosäten på totalnivå och för några av lärosätesgrupperna. Däremot kan det vara svårt att finna samvarians på lärosätesnivå, bl.a. för att vissa lärosäten har få doktorandnybörjare. Antalet lärosätesfinansierade doktorandnybörjare har ökat mellan 1999 och 2012 och den vanligaste försörjningsformen för nybörjarna under perioden har varit doktorandanställning. Uppgifterna om samvariansen kommer även att presenteras i UKÄ:s Effektivitetsfakta vilket kommer att möjliggöra ytterligare jämförelser av utvecklingen av antalet doktorandnybörjare och utvecklingen av lärosätenas intäkter till forskning och forskarutbildning.